

'Baerne'

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne"

20e jaargang nr.4 - december 1996

Conimex®

De Oosterse keuken thuis.

Slamat Makan – Smakelijk Eten.

Historische Kring Baerne

Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377

Voorzitter

J.G. v.d. Kraats
Torenlaan 34
3743 HH Baarn
tel. (035) 5421000

Algemeen Secretaris

F. Muts-Snel
van Goyenlaan 213
3764 XH Soest
tel. (035) 6012989

Penningmeester

I. Huls-Brandsma
Wittelaan 8
3743 CP Baarn
tel. (035) 5422974

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

Werkgroep Archiefonderzoek

H.M.M. van Vugt
Wardi Beckmanstraat 104
3762 HC Soest
tel. (035) 6018894

Werkgroep Interviews en Reportages

J.M. v.d. Brink-v. Wijkvliet
Prof. Meijerslaan 10
3741 XH Baarn
tel. (035) 5420161

Werkgroep Oudheidkamer

R.J.E. Luikinga-Geijtenbeek
Klaproosstraat 15
3742 RA Baarn
tel. (035) 5415724

Werkgroep 'Baerne'

H. Bronkhorst
Eemweg 23
3741 LA Baarn
tel. (035) 5413587

Redactie Baerne

E.J. Heun-ten Holt
H. Bronkhorst
J. Kruidenier
L.J. Stomp
R. Uileman
T. Biemans
Sophialaan 13
3743 CT Baarn
tel. (035) 5422951

Ledenadministratie

N. Kuyt-Smit
v. Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065

Bezoekadres en bezoektijden Oudheidkamer

Burgemeester Penstraat tussen nr.2 en 4. Open op maandagen van 10 tot 12 uur en van 20 tot 22 uur, maar **niet** op de eerste maandagavond van de maand en **niet** op maandagavond in de maanden juli en augustus.

Contributie

Minimaal f 25,- per jaar voor het individuele lidmaatschap.
Minimaal f 35,- per jaar voor een echtpaar of twee samenwonenden.
Minimaal f 12,50 per jaar voor het jeugdlidmaatschap (14 tot en met 18 jaar).
Bankrek.nr.: 30.47.28.292
Postbankrek.nr.: 41.92.133
Losse verkoop "Baerne": f 5,50 verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit en Boekhandel Den Boer, Laanstraat 69, Baarn

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. Het tijdschrift 'Baerne' komt mede tot stand door Drukkerij Bakker Baarn.

INHOUD	Pag.
Een brief uit Veenendaal	2
Het geheim van Groeneveld	5
In gesprek met Joop Sterneberg	11
Verenigingsnieuws	16
Programma	23

EEN BRIEF UIT VEENENDAAL

Onze trouwe lezeres J.H.A. Beeke uit Veenendaal stuurde ons de onderstaande reactie op 'Baerne' nummer 1, 1996. Dat nummer bevatte artikelen over onder meer het Baarnse bos, 'vergeelde fotografieën' en Villa Java.

Met een zekere spanning maak ik altijd de envelop van 'Baerne' open en ook dit keer werd ik niet teleurgesteld en heb ervan genoten. Ik heb dan altijd een beetje spijt dat ik nooit meer in staat ben om zelf lezingen en excursies mee te maken. Toch vind ik het fijn om op de hoogte te blijven wat de vereniging kan doen en doet om de historie uit te zoeken en het typische van het dorp te bewaren. Ik merk wel dat er net zo'n verderfelijke sloopgeest heerst als hier in Veenendaal. Laten we hopen dat de historische kringen medewerking en veel leden zullen krijgen.

Wat het 'Baarnsche Bosch' betreft behoef ik zelf alleen maar in gedachte weer een kleuter te worden die eerst in een wandelwagentje en later lopend aan de hand van mijn moeder daar menig uurtje heb doorgebracht.

De Grote Kom was 'heel gevaarlijk' want daar was volgens zeggen, in het midden een draaikolk! Niet te dicht aan de rand komen dus. En de Lindekom gaf me, waarom weet ik niet, een heel bijzonder besloten gevoel, een beetje geheimzinnig en de comedie vond ik een beetje 'eng'. De doolhof was ook wat griezelig. Stel dat je er niet meer uitkon, nee, dan maar liever weer door de 'parasolletjes', zoals de berceaux genoemd werden, terug naar het gewone bos en een kijkje genomen bij de pauw van de boerderij van de Eult. Misschien was er wel een mooie veer te vinden. Na de 'grotjes' en de Dennenlaan naar huis. Later, toen ik verder kon lopen, waren de bossen van het Roosterbos en Overbos en ook van Groeneveld onze favoriete bossen; die waren veel stiller en kans op wild zien was daardoor groter.

De foto van de Nieuw Baarnstraat brengt me ook weer het een en ander in gedachten. De familie Van de Koppel had inderdaad een grote tuin, daar was een schutting om heen en ik vermoed, dat er een menigte bessenstruiken gestaan hebben, want ze verkochten potjes met eigengemaakte bessenjam.

Op de andere hoek was de tuin van het woonhuis van apotheek Bierhaalder. Deze apotheker ging altijd zelf, gewapend met een grote botaniseertrommel, kruiden zoeken. Daarnaast en tussen de stalhouderij van Van der Heiden was een pension, daar woonden een familie Gomperts en ook een Indisch gezin. Je hoorde er vaak 's zomers zo'n indisch muziekinstrument klinken.

Bij Van der Heiden stonden vaak die heel hoge verhuiswagens. Dat zo'n paard die trekken kon, verbaasde me altijd en dat een koetsier het durfde om met zo'n wagen te rijden vond ik eng.

Er was opzij achter het cafeetje ook een stal waar we wel verstoppertje in speelden. Volgens mijn geheugen werd me als kind verteld dat daar het Leger des Heils samenkwam, voor ze aan de Wetstraat een zaaltje bouwden (maar dat was dus al vóór 1912 want dat is mijn geboortjaar). Het steegje daar tegenover kende ik wel, want daar woonde iemand die petroleum verkocht en een enkele keer werd ik er met de kan op uitgestuurd als 'vrouwtje Pelgrim', een piepklein vrouwtje met een eveneens piepklein karretje met petroleum-bussen, niet aan de deur geweest was. Er woonde ook iemand die paraplu's repareerde en de schoorsteenveger Van Klingeren en de omroeper.

De familie Van de Koppel is later verhuisd naar de Cantonlaan of daar in de buurt. Zij verkochten daar ook weer de bessenjam en onze loopjongen ging die daar halen en ik mocht aan de hand mee. Zelf woonde hij in de buurt van de Javalaan en daar liepen we dan ook. Er stond daar een heel klein en laag huisje waar je voor mijn gevoel niet rechtop in kon staan. Dit was dus in de eerste wereldoorlog, toen onze loopjongen ook wel voor ons 'op de bonnen' het een of andere moest halen, en dan mocht ik mee.

Ik was inmiddels, toen professor Westerdijk in Baarn arriveerde, al op de lagere school. Ik herinner me dat ik haar een keer achter het stuur van een open auto zag zitten. Ze had een grote sjaal om haar hoed gebonden, zodat die niet af kon waaien

Een kijkje vanuit de Laanstraat naar de hoek Nieuw Baarnstraat-Sophialaan

en rookte een knots van een sigaar. Het was zo'n gek gezicht, dat ik er nu nog om moet lachen.

Dat wij er met onze sigarenwinkel op de hoek van de Sophialaan een loopjongen op na hielden, was niet zo vreemd. Hij kwam na schooltijd langs om te horen of er bestellingen waren of kwitanties geïnd moesten worden. De bestellingen werden telefonisch gedaan door de villabewoners en er werd vaak op jaarrekening geleverd, waar dus de loopjongen met de kwitanties voor werd ingezet. (De betaling liep niet altijd even vlot en dus moest er wel eens een paar keer teruggekomen worden, al kwam het tenslotte wel voor elkaar.)

Mijn kinderjaren in de omgeving van de Sophialaan en het kruispunt Nieuw-Baarnstraat, Turf- en Laanstraat heb ik intens beleefd. Er was toen heel weinig verkeer en we konden op straat spelen waar alle kinderen - en dat waren er veel - samenkwamen. 's Winters sleeën vanaf de Sophialaan tot ver in de Turfstraat, tollen, touwtje springen, verstoppertje, het kon allemaal en dat ik geen broertjes of zusjes had viel me niet op.

Mijn grootvader woonde op de Sophialaan, eerst op nummer 16, maar na het overlijden van mijn grootmoeder in 1913 is hij later hertrouwd met P. Heijblom die een pension had, 'Hoog Baarn', en ik vroeg me af of dit nummer 13 is waar uw redactie is ondergebracht. Het was het huis op de rechterhoek van de Alexanderstraat. Het schoot me ineens te binnen om het boek over Baarn, geschiedenis en architectuur, nog eens te raadplegen, maar nu zie ik dat nummer 13 op de linkerhoek ligt. Het pension van de dames Alders in mijn kinderjaren.

Sophialaan 16 lijkt nu niets meer op nummer 14, maar oorspronkelijk was het er het spiegelbeeld van, alleen de serre was daar een waranda. Ik heb er een foto van, de hele gevel was bedekt met klimop. Later kwam er een serre en werd de kamer, met de gang erbij getrokken, vergroot en de deur naar de zijkant verplaatst. Het werd er later nog lelijker door toen de serre werd afgebroken.

HET GEHEIM VAN GROENEVELD

Tijdens de restauratie van kasteel Groeneveld in het begin van de jaren tachtig, werden bij toeval de prachtige wandschilderingen in de grote zaal, thans Mamuchetzaal, ontdekt.

Het verhaal gaat, dat een electriciën met een stapel elektriciteitsbuizen op zijn schouder, per ongeluk de haveloze wandbespanning beschadigde, waardoor een daaronder aanwezige blauwe schildering met bloemenrand zichtbaar werd.

Bij nader onderzoek merkte men, dat het doek met handgesmede spijkers op de houten omlijsting was vastgemaakt en daarom uit de achttiende eeuw moest dateren. Na het verwijderen van meerdere verflagen, waarvoor zelfs een straalmachientje met zeer fijn stof werd ontworpen, kwamen na jaren ploeteren de oorspronkelijke wandbeschilderingen met een totale oppervlakte van maar liefst 55 m² in al hun pracht te voorschijn. In Heemschut van maart 1986 heeft de restaurateur J. Otter hier een interessant verslag over geschreven.

De vier grote arcadische landschappen met mensen, vee, bossen en ruïnes zijn kenmerkend voor een tijd, waarin het landleven werd verheerlijkt. Deze verheerlijking van het eenvoudige boerenleven vinden we bij alle kunstvormen uit die tijd terug. Behalve deze vier landschappen vond men ter weerszijden van de doorgang naar de achterkamer, twee grote portretten van de vermoedelijke eigenaar en zijn vrouw. De vrouw is verkleed als herderin en de man poseert als jager en kijkt ons hooghartig aan. Op de achtergrond zien we een stukje van het huis, waarop helaas onduidelijk, het familiewapen is aangebracht.

Als curiositeit liet de restaurateur op de schildering met de herderin twee jongere verflagen zichtbaar, respectievelijk een blauwe laag met bloemenrand uit de negentiende eeuw en een vermoedelijk laat achttiende eeuwse afbeelding van een zeer grof geschilderde herderin.

Signatuur en jaartal

Natuurlijk was iedereen bijzonder nieuwsgierig naar de maker van deze schilderijen. Op de deur, die in het schilderwerk moet zijn uitgesneden om in de later aangebouwde muziekzaal te komen, had men een handtekening en een jaartal ontdekt, die helaas tijdens de restauratie voor een deel verloren waren gegaan.

Pas zeer recent, in het najaar van 1995, hebben de kunsthistorici R. Harmanni van het Kunsthistorisch Instituut van de Leidse Universiteit, Ch. Dumas en C.A. Wansink van het Rijksinstituut voor Kunsthistorische documentatie in Den Haag de signatuur weten te ontcijferen.

Volgens deze onderzoekers is de naam van de kunstenaar Hieronymus Lapis.

Hieronymus Lapis (1723-1798)

Lapis is in ons land eigenlijk alleen als portretschilder bekend en nauwelijks als decoratieschilder. Gelukkig weten we wat meer over zijn leven uit een artikel, dat de genealoog W.J.J.C. Bijleveld in 1939 plaatste in de mededelingen van het Historisch Instituut te Rome.

De in 1723 geboren Hieronymus Lapis was een Venetiaan, die om geloofsredenen naar de Nederlanden was gevlucht. In 1758 werd hij ingeschreven als lid van het Haagse schildersgilde en in 1760 kreeg hij de meestertitel. Hij werkte in Delft, Rotterdam en Den Haag, waar hij in 1798 in grote armoede overleed.

Het grote raadsel omtrent de maker van deze wandschilderingen lijkt dus opgelost. Het vervelende is alleen, dat andere tot nu toe vermeende zekerheden door deze ontdekking op losse schroeven zijn komen staan.

Het jaartal 1776

Nog onwetend van de naam van de schilder had men tot nu toe steeds aangenomen, dat het afgebeelde echtpaar Pieter Cornelis Hasselaer (1720-1797) met zijn eerste vrouw Clara Wendelaar Sautijn (1721-1756) voorstelde.

Hasselaer, die in 1737 op Groeneveld was gaan wonen, zou de opdracht tot het vervaardigen van de schilderingen reeds voor 1746 hebben gegeven. De aanhangers van deze theorie voerden en voeren nog steeds als belangrijk argument aan, dat Groeneveld op de schildering nog zonder zijvleugels is weergegeven.

Door de ontdekking van de naam van de schilder en het onder de signatuur aangebrachte jaartal 17.6, waarvan het derde cijfer bij de restauratie is weggefallen, is men er niet meer zo zeker van of het bovengenoemde echtpaar hier wel is afgebeeld.

Onder diverse kunsthistorici is hierover dan ook grote verwarring ontstaan.

Eliminatie

In het artikel van M.G. Wagenaar Hummelinck in Heemschut van februari 1996, waaraan deze bijdrage hoofdzakelijk werd ontleend, is gebruik gemaakt van een methode, die men in de wiskunde de methode van de eliminatie pleegt te noemen, dat wil zeggen dat alle onmogelijke oplossingen worden weggestreept, zodat de goede overblijft.

Achtereenvolgens worden de diverse decennia in het raadselachtige jaartal ingevuld,

die daarna stuk voor stuk op hun mogelijkheden worden bekeken. Hieronder laten we deze verschillende decennia de revue passeren:

- 1746 Dit jaartal kan niet op de schildering gestaan hebben, omdat de 23- jarige Lapis toen nog niet in Nederland was gesignaleerd.
- 1756 Het kasteel was toen eigendom van Jan Lucas van der Dussen (1724-1772), die het in 1755 had gekocht. Hij trouwde pas in 1763 met de zeventien jaar jongere Johanna Maria Chalon (1741-1774), zodat hij in 1756 niet met haar kan zijn geportretteerd.
- 1766 Het echtpaar van der Dussen-Chalon bewoonde toen Groeneveld en kan dus zijn afgebeeld. Helaas zijn er van geen van beiden portretten bekend.
- 1776 In dit jaar werd het kasteel weer bewoond door Pieter Cornelis Hasselaer en zijn derde vrouw Laurentia Clara van Haeften. (1747-1819)
In 1774 had Hasselaer Groeneveld namelijk opnieuw gekocht. Er zijn een paar zaken, die er voor pleiten, dat dit laatste echtpaar is afgebeeld. De vrouw heeft bruine ogen net als Laurentia Clara van Haeften op het schilderij, dat B.S. Bolomey in dezelfde tijd van haar maakte.
Er is trouwens ook verder een duidelijke gelijkenis tussen de vrouw op het portret van Bolomey en de vrouw op de wandschildering. Daar komt nog bij, dat Clara Wendela Sautijn, de eerste vrouw van Pieter Cornelis Hasselaer, op een familieportret van de Hasselaers in het Rijksmuseum met grijsblauwe ogen is afgebeeld.
- 1786
en Het kasteel werd toen nog steeds door het echtpaar Hasselaer-van Haeften
1796 bewoond.

Zoals u begrijpt is het raadsel omtrent de identiteit van dit geheimzinnige echtpaar nog lang niet opgelost.

Eigen visie

Hoewel ik weet, dat ik me nu op zeer glad ijs begeef, kan ik het toch niet laten- eigenwijs als ik ben- ook mijn eigen visie hier naar voren te brengen. Deze visie, voor wat hij ook waard is, geef ik hierbij ter overweging aan de kunsthistorici, die zich met deze zaak bezighouden.

Mijn theorie of zo u wilt hypothese berust niet op specialistisch kunsthistorisch onderzoek, maar slechts op waarnemingen, tijdens mijn regelmatige bezoeken aan kasteel Groeneveld gedaan. Hierbij zijn me een aantal zaken in het bijzonder opgevallen:

- 1 Zowel het hoofd van de vrouw, als dat van de man passen niet bij de afgebeelde lichamen. Het hoofd van de vrouw is in verhouding te groot en is op een onnatuurlijke manier op de hals geplaatst. Het mannenhoofd daarentegen is in verhouding echter veel te klein. Rondom beide hoofden is de verf donkerder en zonder structuur, de verf is hier duidelijk "weggepoetst". Verder heeft de vrouwenfiguur geen binding met de omgeving, waardoor ze lijkt te zweven in het landschap. Mijn veronderstelling is, dat de oorspronkelijk hoofden zijn vervangen door andere. Deze overschildering moet nog plaats gevonden hebben in de achttiende eeuw. Het vrouwenlichaam is mogelijk pas later in het landschap geplaatst.
- 2 Het afgebeelde jaartal. (zie tekening)

NOG OP DE WANDSCHILDERING ZICHTBAAR.

VERMOEDELIJKE CIJFER.

Gezien de nog resterende "wimpel" op de plaats van het derde cijfer, moet hier een 7 of een 5 hebben gestaan. Omdat er ook nog een stip van dit cijfer aanwezig is, is het derde cijfer hoogstwaarschijnlijk een 5 geweest.

- 3 In de koperen halsband van de hond op het mannenportret, staan mijns inziens al is het onduidelijk de letters J en D.

Naar aanleiding van deze observaties, kom ik tot de volgende hypothese:

Hieronymus Lapis voltooide in 1756 zijn muurschilderingen, nadat vrijgezel Jan Lucas van der Dussen in augustus 1755 eigenaar was geworden.

Een afbeelding van vermoedelijk Laurentia Clara van Haefen (1747-1819) in de Mamuchetzaal van kasteel Groeneveld. Links de twee nog zichtbare jongere verflagen.

Het beschilderen van 55 m² wandbekleding is echter niet een karweitje voor de vrije zaterdagmiddag. Er moet lange tijd, misschien wel jaren aan gewerkt zijn. De opdracht werd derhalve al gegeven door de kunstminnende Pieter Cornelis Hasselaer, die Groeneveld wegens financiële problemen helaas in juni 1755 moest verkopen. De wandschilderingen waren toen echter nog niet voltooid. Het ligt voor de hand, dat de kunstenaar Lapis de portretten van zijn opdrachtgevers, in dit geval het echtpaar Hasselaer-Sautijn, pas op het laatst zou maken; de opdrachtgevers konden immers plotseling overlijden of failliet gaan. Het echtpaar Hasselaer-Sautijn was in augustus 1755 dus nog niet geconferfijt.

Gelukkig besloot de schatrijke en eveneens kunstminnende vrijgezel Jan Lucas van der Dussen de wandschildering af te laten maken, waarbij hij natuurlijk niet het echtpaar Hasselaer-Sautijn liet afbeelden, maar wel zichzelf. Pas in 1763, dus zeven jaar later, werd zijn bruid Johanna Maria Chalon geschilderd, waarschijnlijk op een al aanwezige achtergrond.

Ook de initialen J en D op de halsband van de hond wijzen op Jan Lucas van der Dussen.

Toen Pieter Cornelis Hasselaer in 1774 weer eigenaar werd, gaf hij de opdracht de hoofden van het echtpaar Van der Dussen-Chalon, te vervangen door dat van hemzelf en van zijn toen zesentwintig jarige vrouw Laurentia Clara van Haeften. Ook de initialen op de halsband werden toen gedeeltelijk weggepoetst. Mogelijk is deze verandering uitgevoerd door een minder begaafd kunstenaar dan Hieronymus Lapis.

Per slot wil ik er nogmaals op wijzen, dat het bovenstaande slechts een persoonlijke hypothese is.

Alleen gedegen wetenschappelijk onderzoek kan de oplossing van dit fascinerende raadsel bieden.

J.Kruidenier

Geraadpleegd:

M.G. Wagenaar Hummelinck. De raadsels van Groeneveld, Heemschut febr. 1996.

T. Coppens, Baarnse Lusthoven en hun bewoners.

J. Otter. Heemschut maart 1986.

IN GESPREK MET JOOP STERNEBERG

Het leek ons een goed idee om eens te gaan praten met een van onze oudste leden, de heer Sterneberg.

Hij was, samen met zijn broer, directeur van Conimex. Wie Conimex zegt in Baarn, ruikt de lucht van gebakken sambal rond de Eemnesserweg, waar destijds het bedrijf gevestigd was. Om precies te zijn, Eemnesserweg 15, het huis 'Mariënhof' waar vroeger notaris Schouten woonde. Naast Seezink's houthandel. De villa met bijgebouwen werd in 1980 afgebroken en Conimex verhuisde naar het industrieterrein. Ervoor in de plaats kwamen huizen voor ouderen met het dienstverleningscentrum De Leuning (nu De Brug).

De villa "Mariënhof" van notaris Schouten aan de Eemnesserweg 15.

Later overgenomen door de gebr. Sterneberg, die er een productiebedrijf van Indische producten begonnen, dat bekend werd als "Conimex".

Links van de villa is nog net de weg te zien naar de parkeerplaats tussen houthandel Seezink en de vroeger sociëteit "De Leuning", thans verhuisd naar de Oranjestraat.

De heer Sterneberg vertelt:

We hebben altijd gewoond aan de Mollerusstraat 3 waar ik in 1912 geboren ben, We waren een katholiek gezin met negen kinderen en ik was op een na de jongste. Vader zat in de tabak, hij was 'tabacied', een niet bestaand woord maar ik vond het zo mooi. Hij had een fabriek van tabakskerverijen met enkele filialen, onder andere in Amsterdam aan de Prins Hendrikkade, in Nijmegen en in Amersfoort waar de 'Oldenkot-shag' gemaakt werd. Verder werd er veel pruim- en pijptabak gefabriceerd.

Op mijn zesde jaar, in 1918, ging ik eerst naar de openbare lagere school, de Oorsprong aan de Acacialaan. Ik kwam bij juf Oldenziel in de eerste klas en het hoofd heette meneer Posma.

Mijn oudere zuster zat toen op de zijden zakdoekjes school, zoals het toen heette, aan de Smutslaan, de Nieuwe Baarnse school.

Naast de reeds bestaande katholieke lagere school Aloysiusschool, geopend in oktober 1895, werd in september 1921 in de Kerkstraat nog een katholieke lagere school geopend, de Bonifaciuschool. 'Zo,' zei mijn vader toen, 'en nu gaan jullie allemaal naar de Bonifaciuschool.'

Ik vond dat helemaal niet leuk, want ik had mijn vriendjes op de Oorsprongschool. Het hoofd van de nieuwe school was meneer Koëter en ik kwam in de derde klas. Meneer Coesel en juf van Leeuwen herinner ik me nog. Cor Hilhorst, Gerard Beuken en Jaap Lengers waren toen goede vriendjes van me. Na de lagere school ging ik naar de katholieke H.B.S. in Hilversum, waar nu het Alberdingk Thijmcollege is. Directeur was meneer Al. We fietsten elke dag met een vast clubje naar Hilversum en terug.

Op zondag na de H. Mis van 10 uur, gingen we vaak uit. Op visite bij oma, die in de Cantonlaan woonde of naar oom Sterneberg op 'Varenes' in de Kerkstraat. Ook gingen we wel naar een andere oom op de 'Eemhoeve', op de hoek Faas Eliaslaan en de Eemweg. Dit speelde allemaal zo aan het eind van de eerste wereldoorlog. Ik zal een jaar of acht, negen zijn geweest, dus rond 1920, dat we een ander leuk uitje maakten, met de paardentram naar Hotel Trier. We stapten op voor het Utrechts spoor, vader, moeder, de kinderjuf, juffrouw Bosch, en vier kinderen. De oudsten gingen niet meer mee. Zij voelden zich verheven boven de kleintjes. Ze wilden niet lopen met die zeurkinderen.

De tram reed links van de weg. Er was een halte voor het paleis Soestdijk, voor het postkantoor en dan voor hotel Trier. Daar stapten we uit. We kregen een glaasje prik uit een kogelflesje (flesje voor koolzuurhoudende drank met een glazen kogeltje

*Hotel Trier bij de Praamgracht, schuin tegenover het paleis Soestdijk.
Het was eerst een stalhouderij van de heer Ubbink. Later werd het omgebouwd tot hotel. In 1968 is 't gebouw afgebroken. Links naast de brugleuning reed de paardentram naar Soest, met als eindpunt "De Gouden Ploeg".*

gesloten) en een gebakje. Terug moesten we lopen van vader. Dat was van tevoren afgesproken. We liepen dan door het Baarnse bos en langs de Grote Kom naar huis. We wandelden veel in die tijd, ook naar Groeneveld.

Mijn ouders hadden een connectie met kapelaan Goossens in Eemnes. Moeder huurde wel eens een koetsje bij stalhouderij Dashorst in de Schoolstraat 4, een Utrechts wagentje met een paard ervoor. We gingen dan met zijn vijven, moeder, juf Bosch, een jonger zusje en ik, naar Eemnes. Op bezoek bij de kapelaan. Halverwege gingen we dan wat drinken bij Groeneveld. We gingen zitten in de koepel aan de overkant van de weg. Juf en moeder namen een advocaatje en wij kregen een kogelflesje.

De kapelaan was een van de eersten, die een radio had met spoelen. Net als meneer Van der Veen, die een winkel in manufacturen had in de Brinkstraat en meneer Wesselius aan de Oude Utrechtseweg. Er hoorde een koptelefoon bij en die mocht je dan op je hoofd zetten en dat vond ik vreselijk interessant.

Onze kinderjuf, juffrouw Bosch, waar we allemaal erg dol op waren, ging één maal in de maand naar huis in Utrecht. Dan had ze een dag vrij. Ze ging dan met het Utrechts spoor, met Bello. En omdat ze vaak niet op tijd was, gingen wij met ons fietsje alvast vooruit om de machinist te vertellen dat 'juf er zo aan komt, of hij even wil wachten, want ze wil mee.' En dat deed hij, ook al duurde het wel eens tien minuten. Toen wij groter waren geworden is onze juf 'moeder' geworden van een weeshuis in Culemborg.

We waren ook lid van de watersportvereniging 'De Eem'. We hadden een eigen boot, een wherry, 'de Ster'. Een lichte Engelse roeiboot voor twee roeiers. We roeiden naar de monding van de Eem, of richting Amersfoort naar de Grote - of Kleine Melm, om te picknicken. Op de terugweg gingen we dan wel eens wat drinken in het kroegje bij de oude brug over de Eem.

Op zondag na de H. Mis mocht ik wel eens mee met Marie, onze huishoudhulp. Achterop haar fiets reed ze dan even naar haar huis, een poppenhuisje, aan de Eembrug. Ik vond dat vreselijk leuk en ik herinner me ook nog het huis van oude brugwachter Van Ijken.

Na de H.B.S. in Hilversum ben ik een tijdlang in Amsterdam werkzaam geweest. Eerst bij een exportkantoor als volontair en daarna bij de maatschappij 'Nederland' op de afdeling passage.

In 1932 nodigde onze buurjongen Tonnie Schouten mijn broer Alfons uit samen met hem op zoek te gaan naar nieuwe produkten, om het door hem opgerichte bedrijf Conimex (conserven **import** en **export**) winstgevender te maken. Tot dan toe importeerde hij ingeblikte visjes, sardines, uit Portugal. De bestellingen werden per fiets bij de detailhandel afgeleverd. Tonnie was de zoon van notaris Schouten aan de Eemnesserweg 15 en hun tuin en de onze liepen zonder afscheiding in elkaar over. Wij liepen links van het notarishuis op de Eemnesserweg 15 langs het koetshuis door de tuin naar de achterkant van ons huis in de Mollerusstraat.

De twee mannen kenden in Hilversum een gepensioneerde K.N.I.L. (Koninklijk Nederlands-Indisch Leger) militair, de heer Millenaar, die een Indonesische vrouw had. Zij maakte Indische gerechten en bezorgde deze aan huis, in een rantang (etensdrager, stel pannetjes in een rekje boven elkaar). Een connectie van Tonnie, apotheker Kauffeld, kende Indische-kruidentleveranciers in Batavia en mevrouw Millenaar kende de Indische recepten.

Zo werden in het koetshuis in de tuin van notaris Schouten de eerste Indische produkten voor Conimex gemaakt. In de buurt vond men het indische luchtje niet lekker. Het straatje achter het koetshuis werd dan ook de 'uienstee' genoemd.

In de fraaie tuin van de notaris werden tussen de rozenperken de kruiden gedroogd, die Tonnie in de havens van Amsterdam en Rotterdam kocht.

Gedurende de oorlog werd ik op wachtgeld gesteld door de maatschappij 'Nederland'. Ik kon toen op kantoor komen bij notaris Schouten.

In 1946 ben ik bij het bedrijf in dienst gekomen. Eerst flesjes met sambal vullen met een stokje. Een heel gedoe om de sambal door het te nauwe flessehalsje te wurmen. Ik heb ook aan de mie-machine gestaan.

In het begin was de marine in Den Helder onze grootste afnemer. Daar stond eenmaal per week rijsttafel en nasi-goreng op het menu. Later breidde het bedrijf enorm uit, toen de teruggekeerde soldaten uit Indië het Indische eten gingen waarderen. En vergeet de vele Indische Nederlanders niet die in de vijftiger jaren repatrieerden. Mijn broer hield er in 1972 mee op en ik in 1977. Het bedrijf werd overgedaan aan Reckitt en Colman, een Britse multinational. Het assortiment werd uitgebreid met verschillende andere Indische en Chinese produkten, die sedert 1980 gemaakt worden in de grote fabriek op het industrieterrein in Baarn.

Bert Stomp

Gelezen

Ph.E. Schouten, Honderd jaar Aloysiusschool, in: 'Baerne', nr. 3, sept.'95

Idem, Honderdjaar Aloysiusschool, vervolg, in: 'Baerne', nr.4, dec.'95.

VERENIGINGSNIEUWS

Mededelingen:

De Nieuwjaarsbijeenkomst voor de leden van de Historische Kring Baerne is op vrijdag 3 januari vanaf 20.00 uur in de Oudheidkamer van de Historische Kring, ingang Burgemeester Penstraat tussen de nummers 2 en 4

Alle leden hebben gratis de Archeologische Kroniek van de Provincie Utrecht ontvangen. Degenen, die de andere uitgaven à f 5,- willen ontvangen, kunnen zich via het secretariaat daarvoor opgeven voor 20 januari.

Contributie gaarne betalen vóór 1 februari 1997. Geen aftrek van f 2.50 meer.

Inleveren **KOPIJ** voor 15 februari 1997.

Rectificatie Baerne 20-e jrg. nr. 3, De Baarnse Watertoren:

Per ongeluk werd op blz. 4 een nul weggelaten, in plaats van 50.000 liter moet er staan 500.000 liter.

Op 23 en 30 december is de Oudheidkamer gesloten.

NIEUWE AANWINSTEN OUDHEIDKAMER EN BIBLIOTHEEK

Eemlandse klapper (boek overleden Eemlanders tot 1811)

Programma's Halleluja Chr. Zangvereniging

Brevet, legitimatiebewijs en medaille Vrijwillige landstorm

Prikslee

Medailles wandelsport vereniging "Phono"

Reclameplaat Hevea rubberhakken

Twee speculaasplanken, suikerplank

Vaas Mobach

Boekje "Zouaven tussen Vecht en Eem"

Boekje Nederlandse monumenten in beeld

Boekje Historische Buitenplaatsen provincie Utrecht

Drie Lief tinck tientjes

Boek Nederland en Oranje herenigd 1813-1815

Twee handzeisjes (oortjes)

Reiskarabesje

Toverlantaarn met plaatjes
Koektrommeltje
Kluwenhouder
Roggebroodvorm
Boekje "Hongerwinter"
Herinneringstegel "Bosch en Keuning"
Kinderpo
Peterseliemolen
Bord t.h.a. Koning Beatrix 1980
Oranjevreugdeboek t.h.a. verlovings Juliaana en Bernhard
Tegel t.h.a. regeringstijd Juliaana 1948-1980
Drie geboortetegels Beatrix, Irene en Margriet.
Herinneringslepel Juliaana met 12 kleinkinderen
Zakdoekje J.B.
Anti Oranje leuze badges
De Ruyters blikjes t.h.a. 50 jaar bevrijding
Diverse foto's

OPEN MONUMENTEN DAG

Zaterdag 14 september deed Baarn voor de tweede keer mee aan de Open Monumenten Dag.

Om 10 uur werd op de Brink de Open Monumenten vlag gehesen door wethouder H. van de Kerk en openden acht objecten hun deuren voor het publiek.

De belangstelling voor de opening was, waarschijnlijk vanwege het vroege uur, nogal gering. Wel was natuurlijk het vijf leden tellende comité, dat ook vorig jaar deze dag organiseerde voltallig aanwezig.

Dit uit vrijwilligers bestaande comité wordt gevormd door twee ambtenaren van de gemeente Baarn, een lid van het V.V.V. en drie leden van de Historische Kring.

Geopend waren de Pauluskerk, de toren van deze kerk, de Koninklijke wachtkamer, het Cantonspark, het Oranjemuseum, de ruimte van de Historische Kring, de watertoren en de tuin van Schoonoord aan de Faas Eliaslaan.

Omdat deze dag in het teken stond van het Industrieel Erfgoed, had het comité een rondwandeling door ons dorp samengesteld, waarin de voormalige tapijtfabriek van Scheerenberg centraal stond. Bovendien was er een boekje samengesteld met daarin de belangrijkste te bezichtigen monumenten.

Voor iedereen was dit materiaal gratis verkrijgbaar en ook werden er geen toegangsprijzen gevraagd, want dat hoort zo op Open Monumenten Dag.

Bezoek

Evenals vorig jaar, trok ook deze keer de Koninklijke wachtkamer het meeste aantal bezoekers, ongeveer 600. Veel niet-Baarnaars namen zelfs de trein, om ons station te bezoeken.

Ook voor de Pauluskerk en de toren was de belangstelling weer groot.

In de kerk waren orgelconcerten en het carillon van de toren werd regelmatig bespeeld. Helaas zagen tijdens hun bezoek één of meer grijpgrage griezels kans het keyboard van de beiaardierster, waarmee het carillon wordt bediend, te stelen.

Cantonspark en Historische Kring trokken wat minder bezoek dan vorig jaar.

De watertoren en Schoonoord openden dit jaar voor het eerst hun deuren. De watertoren trok ongeveer 400 bezoekers. Twee personeelssleden van de W.M.N.

(Waterleidingbedrijf Midden Nederland) waren de hele dag aanwezig om tekst en uitleg te geven. In de toren was een kleine expositie ingericht.

Sommige bezoekers echter waren teleurgesteld, omdat ze de toren niet konden beklimmen.

Theekoepel

De familie Van der Werf was zo vriendelijk de bezoekers zelf rond te leiden door hun fraaie tuin. Hierin bevinden zich drie interessante tuinhuisjes. Eén van deze huisjes met prachtige geroede ramen, ooit een kuurhuisje voor een T.B.C.-patiënte, doet nu dienst als prieel. Hier werden de gasten met thee ontvangen. Ongeveer 100 personen, genoten deze dag hun gastvrijheid.

We hopen, dat in de toekomst nog meer particulieren zo enthousiast en moedig zullen zijn als de familie Van der Werf om hun deuren voor het publiek te openen.

De rondwandeling werd helaas maar weinig gelopen. Gelukkig kan deze wandeling nog altijd gemaakt worden, omdat deze bij de V.V.V. verkrijgbaar is.

Het totale aantal bezoekers van deze dag wordt geschat op ongeveer 2000 en is waarschijnlijk iets lager dan vorig jaar.

Scholen

Aan het eind van de dag kwamen alle vrijwilligers - ongeveer 30 - in de Herberg van Paulus bijeen om met elkaar kennis te maken. Hier bedankte wethouder van de Kerk alle deelnemers voor hun bijdrage.

In 1997 zal de Open Monumenten Commissie de derde Open Monumenten Dag organiseren, die in het teken zal staan van de school als monument.

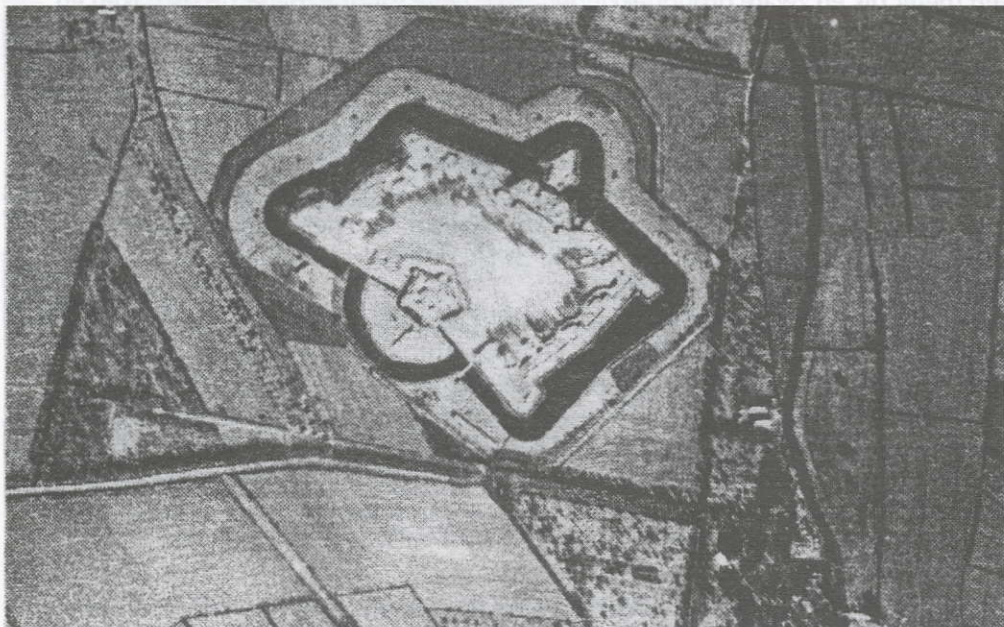
Aan het enthousiasme van de organisatoren en de vrijwilligers zal het niet liggen om

ook deze dag tot een succes te maken. Alleen de Baarnse bevolking zou best eens wat meer interesse mogen tonen voor hun eigen culturele erfgoed.

J. Kruidenier

Verslag excursie naar fort Rhijnauwen op 28 september 1996

Acht auto's met elk vier inzittenden vertrokken deze zaterdagmorgen om 9 uur uit Baarn. Het nogal verstopt liggende fort was blijkbaar met behulp van de uitgereikte plattegrond met routebeschrijving niet moeilijk te vinden, want rond half tien waren allen reeds ter plaatse. Hoewel de gids ons pas om tien uur verwachtte, stond hij al op de uitkijk.

Luchtfoto uit 1936 van fort Rhijnauwen.

Fort Rhijnauwen, door zijn bouwstijl en gaafheid uniek voor ons land, is alleen op afspraak te bezichtigen. Het werd gebouwd tussen 1868 en 1871. De gids, de heer Nap, heette ons welkom en vertelde dat het fort, na afstoting door het ministerie van

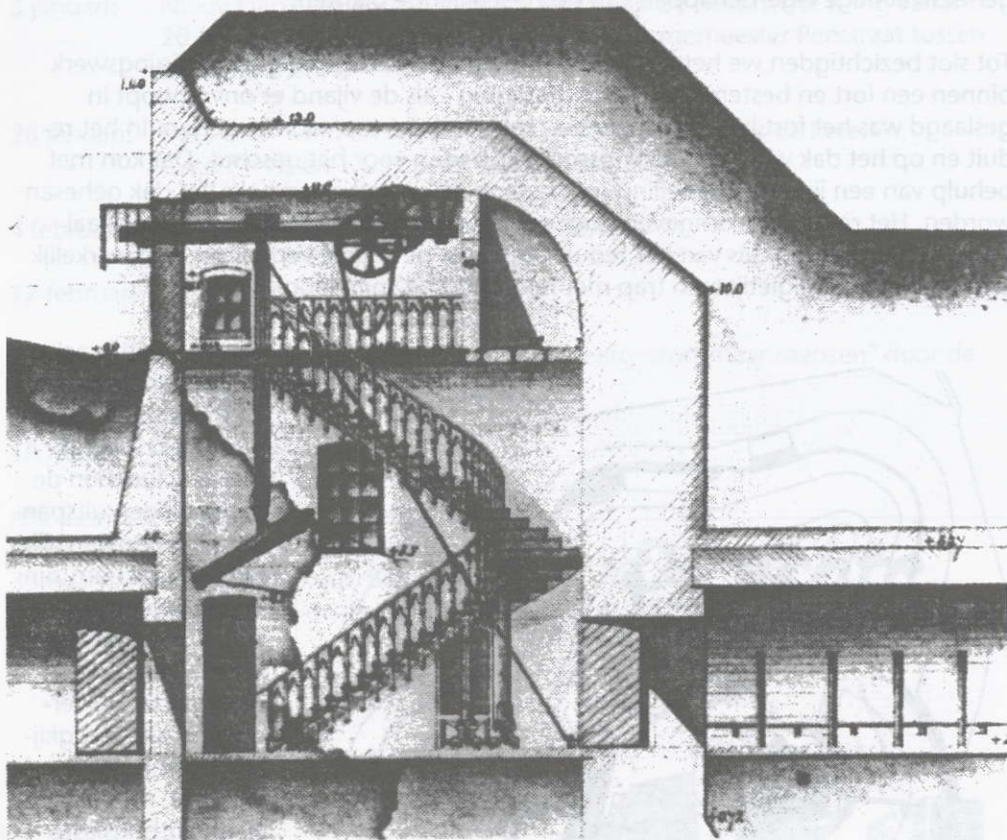
defensie, jarenlang afgesloten was geweest. Door deze rust is het fort, met ruim 31 ha het grootste van Nederland, een wijkplaats geworden voor vele bedreigde planten en dieren. Reden voor Staatsbosbeheer om er alles aan te doen het fort in stand te houden en bezoek slechts onder begeleiding toe te laten. Onze gids geeft in de zomer wekelijks rondleidingen in het fort. Het fort nam een sleutelpositie in binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Deze linie had tot doel door inundatie - het onder water zetten van land - het westen van ons land te beschermen tegen vijandelijke legers. Bij kwetsbare gedeelten, zoals kruispunten van wegen, bouwde men forten.

Ten tijde van de bouw was het Rhijnauwse fort nog zeer modern, maar door de uitvinding van krachtiger wapens raakte het fort verouderd. Eerst werd nog gepoogd de 'wapenwedloop' bij te houden door het bouwen van zogenaamde bomvrije kazernes. Om bestand te zijn tegen artilleriebeschietingen hadden deze kazernes muren van een meter dik en zware gronddekkingen, zo'n twee tot drie meter op de daken en wel drie tot zes meter tegen de staande muren. Om de gronddekkingen te kunnen dragen verdeelde men de kazernes in een groot aantal lange, smalle ruimten met tongewelven. De kazernes waren opgezet als verblijfsruimten voor de bezetting van het fort tijdens een beleg van onbepaalde duur.

Het fort is twee keer in staat van verdediging gebracht, maar nooit echt voor zijn doel gebruikt. Toch kent het fort zijn 'zwarte bladzijde', want in de oorlogsjaren heeft de bezetter hier honderden verzetsstrijders gefusilleerd. Om hen te gedenken is er een monument geplaatst waar onder andere een kerkklok deel van uitmaakt.

Voorafgaand aan de rondleiding, hield de gids een dialezing in het voormalig kruithuis, met onder meer plattegronden van de oorspronkelijke waterlinie uit de 17e eeuw, die alleen Holland beschermde, en de Nieuwe Waterlinie, waarmee men begon na het herstel van de Nederlandse onafhankelijkheid in 1814. Vrijwel alle forten liggen in de as van een weg of op het kruispunt van wegen dat afgesloten diende te worden. Na de aanleg van het fort werden de wegen om de fortgracht heen gelegd. Ook zagen we oude foto's, onder meer van soldaten die schaatsend de wacht hielden op dichtgevroren fortgrachten.

Inmiddels was het half elf geworden en ging de gids ons voor naar een voormalig manschappenverblijf, nu gezellig ingericht met zitjes, waar we een kopje koffie of thee nuttigden. Vervolgens bezichtigden we de verschillende gebouwen van het fort, zoals de kazernes en flankbatterijen. We zagen de ringen in de manschappenverblijven, waarin haken konden worden gestoken ter ondersteuning van een plank voor hun persoonlijke bezittingen. We zagen het ongelooflijk heldere water in een waterput, gefilterd door de aarde, en ook bewonderden we de pas gearriveerde vleermuis.

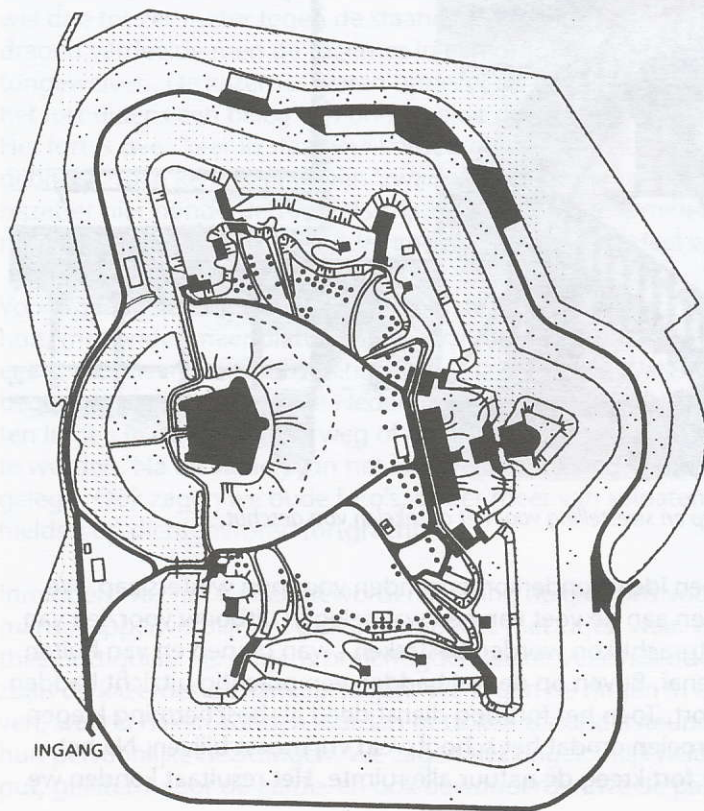

Trapportaal met gietijzeren trap en sleestelling voor het optakelen van geschut.

zen, die in de gebouwen een ideaal onderkomen vinden voor hun winterslaap. We bekeken de caponnière - een aan de voet van een wal gelegen uitbouw voorzien van schietgaten waaruit de fortgracht kon worden bestreken - van binnen en van buiten en later nog eens van bovenaf. Boven op de wal hadden een prachtig uitzicht hadden over het mooi begroeide fort. Toen het fort nog dienst deed als bescherming kregen bomen geen kans om te groeien omdat het schootsveld vrij moest blijven. Na het overbodig worden van het fort kreeg de natuur alle ruimte. Het resultaat konden we

uitgebreid bewonderen, waarbij de gids het gezelschap steeds weer wist te boeien met allerlei wetenswaardigheden over de signaalwerking van reeënspiegels en de geneeskrachtige eigenschappen van de verschillende planten.

Tot slot bezichtigden we het reduit. Een reduit is een zelfstandig verdedigingswerk binnen een fort en bestemd om de verdediging - als de vijand er onverhoopt in geslaagd was het fort binnen te komen - tot het laatst toe voort te zetten. In het reduit en op het dak waren opstellingsmogelijkheden voor het geschut. Dat kon met behulp van een ijzeren sleestelling met raderwerk en kettingen naar het dak gehesen worden. Het reduit was omgeven door een gracht en toegankelijk via een ophaalbrug. In het trappenhuis van het reduit zagen we de laatste verrassing: een werkelijk prachtig bewerkte gietijzeren trap met neo-gotische spitsboogjes.

Om half één bracht de gids ons weer naar de uitgang. We slo ten de excursie af met een lunch in de nabijgelegen uitspanning Rijnauwen, die bekend staat om zijn heerlijke pannenkoe ken. Rond twee uur keerde ieder weer huiswaarts. De vereniging kan terugkijken op een geslaagde excursie, mede dankzij de enthousiaste gids en het droge weer.

Y. v.d. Akker

Plattegrond van fort Rijnauwen.

PROGRAMMA 1997

- 3 januari: Nieuwjaarsbijeenkomst voor de leden van de Historische Kring vanaf 20.00 uur in de Oudheidkamer, ingang Burgemeester Penstraat tussen nummer 2 en 4.
- 28 januari: Dia's over "Oud en Nieuw Baarn" (nieuw serie) door de heren C.v.d.Steeg en T.G.H.Reitsma uit Baarn.
- 4 februari: Herhaling 's middags aanvang 14.30 uur.
- 17 februari: 2e herhaling.
- 25 februari: Dialezing "Er zijn geen vliegtuigen neergestort maar mensen" door de heer G.J.Zwanenburg uit Baarn.
- 18 maart: Algemene vergadering.

Alle lezingen vinden plaats in Cultureel Centrum "De Speeldoos" Rembrandtlaan 35 Baarn. Aanvang 20.00 uur. Behalve dinsdag 4 februari dan is de aanvang 14.30 uur.

De echte radiogenieter

heeft z'n toestel foutloos zuiver door onze vakkundige behandeling

RADIO-EN ELECTRO-TECHNISCH BUREAU

J. STEVENHAGEN

STATIONSWEG 1E - EEMSTRAAT 2 TEL. 2092

Advertentie uit de Baarnsche Courant van 14 juni 1946

Een tochtje met de arreslee in de winter van 1956. We zien van links naar rechts: Jan Velthuyzen, van de meubelzaak in de Laanstraat; Freek Smit, die kassier was bij de Rotterdamse Bank en J.K. van Loon, medeoprichter van de gemeentelijke oudheidkamer in Baarn, zit in de slee; naast hem een onbekende dame. (wie kent haar?)

De foto is 18 februari '56 genomen onderaan de Ferdinand Huycklaan, waar deze overgaat in de Van Heemstralaan. Achter Jan Velthuyzen ziet u de zaak van Brouwer, de melkboer; naast hem woonde Gerritse, de meubelmaker. Achter de paardenhoofden, bij 't bordje, was de winkel van Lamers de kleermaker, en links van hem zat Van de Kuider, de bakker.

*Het Bestuur en de Redactie
wensen leden en relaties*

**PRETTIGE FEESTDAGEN
EN EEN VOORSPOEDIG 1997**

A **G**
ADVIESGROEP
BAARN **B**

*Fiscaal jurist
en
Zakenadviseurs
Eemnesserweg 12
3741 GA BAARN*

*Telefoon:
(035) 542 58 11*

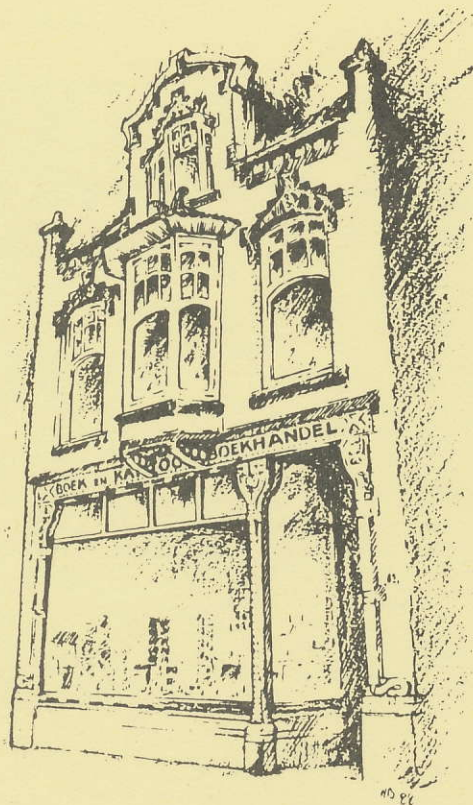
*Telefax:
(035) 542 57 14*

*Privé:
(035) 541 26 26
(035) 621 72 89
(055) 367 03 72*

- * FISCAAL-JURIDISCH ADVIES
- * ADMINISTRATIES
- * BELASTINGAANGIFTEN
- * JAARREKENINGEN
- * BEDRIJFS-ECONOMISCH ADVIES

Maakt u vrijblijvend eens een afspraak, ook 's avonds zijn wij voor u bereikbaar.

EEN PERSOONLIJKE BENADERING STAAT BIJ ONS VOOROP.

Sinds 1886

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 541 20 32

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken